

HORVÁTH GERGŐ

Id. komori Bedekovich Lőrinc főmérnök emlékezete

„240/200/40”

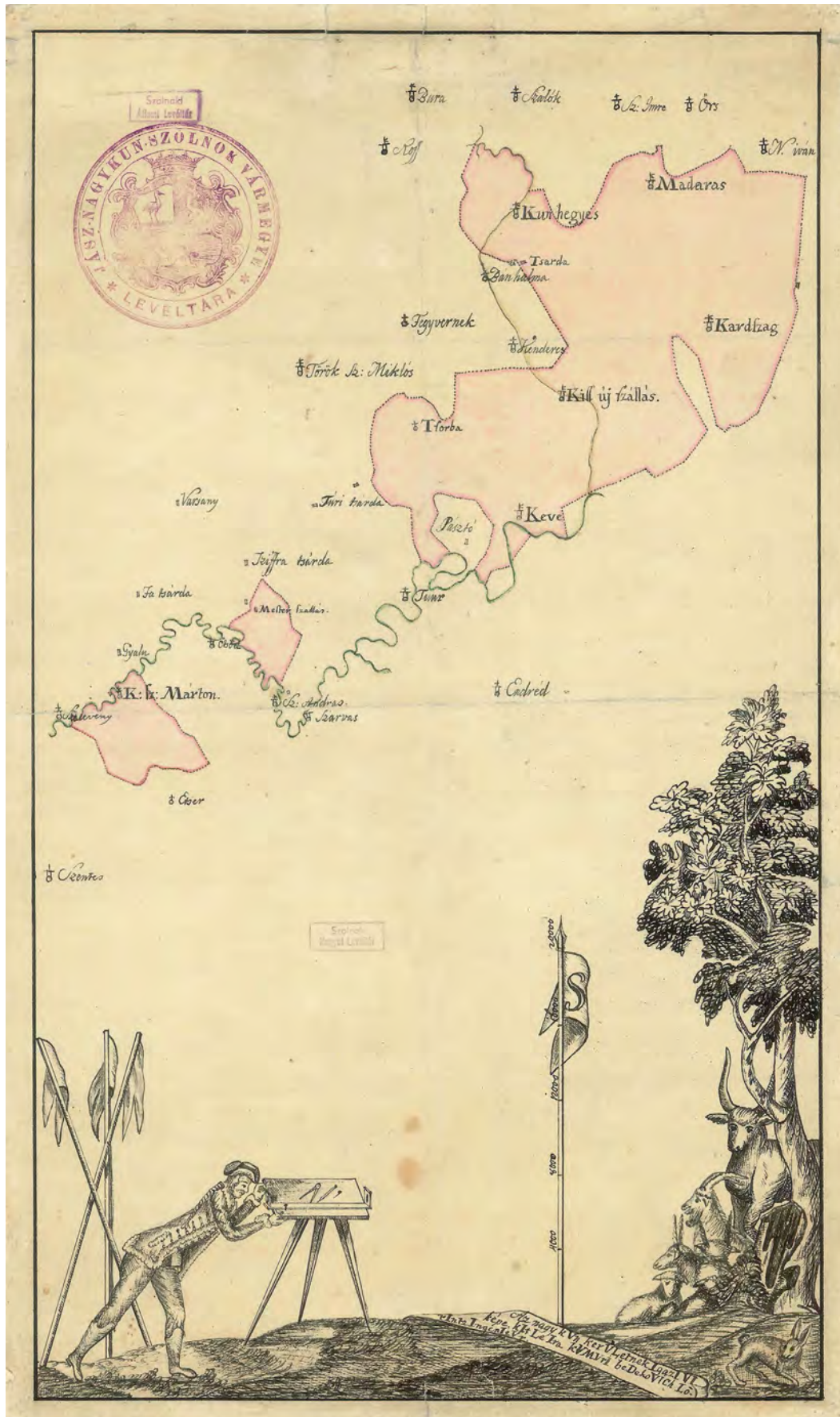
Id. komori Bedekovich Lőrinc (1751–1823) a 18–19. század fordulóján élt és kevésbé ismert mérnökök egyike, négy évtizedes munkássága és szakmai hagyatéka alapján mondhatjuk, hogy korának egyik kiváló szakembere volt. Személyéhez kötődően 2019 kettős évfordulót is elhozott: 240 éve, 1779-ben választották meg a Jászkun kerület főmérnökének, és 200 éve, 1819-ben vonult onnan nyugdíjba. A kettős évforduló kiváló alkalomként szolgált arra, hogy a főmérnökről a Jászkunság is megemlékezze, így több program keretében is megismerhették a személyét és munkáit, azok jelentőségét. A Jászfényszarui Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság 2019 szeptemberében emlékkonferenciát rendezett Jászfényszarun, ahol az előadások kiemelten a geometráról és koráról szóltak, novemberben pedig megnyílt a Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárával (= MNL JNSzML) együttműködésben készített, a főmérnök kéziratos térképeiből összeállított molinós vándorkiállítás. Utóbbi nem titkolt célja, hogy egyrészt a szakember emlékét, szakmai és kulturális hagyatékát ápolja, másrészt munkásságán keresztül megidézzék a Jászkunság két évszázaddal ezelőtti világát. Az alábbiakban a főmérnökről és a munkásságáról emlékezünk meg, és röviden bemutatjuk a vándorkiállítást.

A 18. századi Jászkunság és első főmérnöke

Bedekovich korának és munkásságának megismeréséhez először is több mint két évszázadot kell visszamennünk az időben, amikor Jász-Nagykun-Szolnok megye a mai formájában még nem létezett, későbbi területének nagy része pedig a Jászkun kerülethez tartozott. A Jászkun kerület a Magyar Király-

ságnak a középkortól fokozatosan kialakult, különleges jogállású területe volt. Három nagyobb területi egységből állt (Jászság, Nagykunság, Kiskunság), lakói pedig bizonyos szolgáltatásokért cserébe széles autonómiát élveztek. A három közigazgatási egység teljes egybeforrásához egy közös trauma és az ezt követő összefogás vezetett. 1702-ben ugyanis a pénzsűkében levő I. Lipót magyar király (1658–1705) 500 000 rajnai forintért zálogba adta a Hármaskerületet a Német Lovagrendnek, ezáltal a lakosság az addigi kiváltságait elvesztve, lényegében jobbagyosra süllyedt. A Jászkunság nem nyugodott bele helyzetébe és a Rákóczi-szabadságharc során fegyverrel, ezt követően pedig békésebb eszközökkel igyekezett visszanyerni régi privilégiumait. A küzdelem 1745-ben végül sikerrel járt: Mária Terézia engedélyezte, hogy a fél millió rajnai forintot kifizessék és régi állapotukba visszakerüljenek, az önmegváltás (redemptio) és az abban való részvétel pedig gyakorlatilag a Jászkunság belső társadalmi struktúráját meghatározó eseménnyé vált. 1745-től Jász-Nagykun-Szolnok vármegye 1876. évi megalakulásáig, bár némi megszorításokkal ugyan, a terület elkülönülése és önállósága megmaradt.

Id. Bedekovich Lőrinc szlavón köznemesi családból származott; felmenői a 13. század derekán kapták a nemesi rangot és vele együtt a Varasd vármegyei Komor települést (a mai Veliki Komort), valamint a hozzá tartozó részeket IV. Béla (1235–1270) magyar királytól. A család idővel sok ágra szakadt, majd több le származottjuk is a mai Magyarország területén telepedett le, néhányan pedig magas rangú világi és egyházi hivatalt is betöltöttek. A főmérnök életútját tekintve fontos személyiség volt a család jászsági ágának megalapítója, Bedekovich Boldizsár, aki valamikor a 17. század végén

■ A Nagykunság térképe, rajta a főmérnök feltételezett önarcképével, 1795 (MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratos térképek. T-108.)

■ A Jászkun kerület, 1782 (MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratostérképek. T-62.)

érkezhetett Jászapátira.¹ Őt a Jászkunság 1702. évi eladatását megelőző, ún. Pentz-féle összeírás (1699) már a településen találta.²

Id. Bedekovich Lőrinc 1751. augusztus elején született Jászapátin, keresztelésére augusztus 8-án került sor.³ Apja Bedekovich István redemptus (teljes jogú) polgár, anyja Hiller

Anna volt. Születése után a család elköltözött, emiatt a későbbi főmérnök fiatal koráról jelenleg alig rendelkezünk információval. A szülők neve keresztszülőként felbukkan a Jászapátitól nem túl távol levő Heves megyei települések keresztelési anyakönyveiben,⁴ emellett a főmérnök 1819. évi nemességigazolási ügyéből

1 FARKAS KRISTÓF VINCE: *Mérnökök a magyar polgárosodás korában: a két Bedekovich élete és munkássága*. Szakdolgozat. Jászfényszaru, 2011. Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára (= MNL JNSzML), Szakkönyvtár, Szakdolgozatok és disszertációk gyűjteménye 831. (= FARKAS, 2011) 8.

2 *A Jászkunság 1699-ben*. Szerk.: SZAKÁL AURÉL. Bp.–Jászberény–Karcag–Kiskunfélegyháza–Kiskunhalas, 2017. 52.

3 MNL Országos Levéltára Jászapáti, római katolikus keresztelési anyakönyv. A1108. tekercs, 99. felvétel. Bedekovich Lőrinc kereszteléséről szóló bejegyzésben az apja „Horvát” családnévén szerepel, mert Bedekovich István egyik ragadványneve a Horvát volt. Emellett más ragadványneveken is ismerték Jászapátin (vad Rátz, Bogme Istók), amelyek nyilvánvalóan utalnak a család származására. FARKAS, 2011. 10.

4 FARKAS, 2011. 10.

az is ismerhető, hogy Bedekovich István Füzésabonyon és Nagyút pusztán volt kocsmáros.⁵ Az adathiány miatt a későbbi főmérnök iskolai tanulmányaira jelenleg nagyobb részt csak következtetni tudunk. Önmagában az, hogy kitűnően írt latinul, talán nem annyira meglepő, hiszen a korszakban ez alapvető elvárás volt a szakemberektől, ugyanakkor a leveleinek és szakvéleményeinek megfogalmazása, stílusa, valamint a kéziratos térképeinek esztétikája, díszítése, ábrázolásai már arra utalnak, hogy valamelyik jelentősebb középfokú intézményben tanulhatott és komoly klasszikus műveltséggel rendelkezett. A mérnöki tudását ezzel szemben feltehetően nem iskolapadban, hanem valamelyik, a korszakban aktívan dolgozó mérnök mellett sajátíthatta el, a képzettségét igazoló vizsgáját pedig Budán a Királyi Egyetemen tette le az 1770-es évek végén.⁶

Nagyjából ez volt az az időszak, amikor a Jászkun kerület sem tudta már tovább halogatni a saját főmérnök felfogadását. A koráb-

■ *Id. Bedekovich Lőrinc főmérnöki pecsétje*

bi években a földmérői munkákra jellemzően külső helyről alkalmaztak mérnököt, az 1770-es években azonban már olyan mértékben megnöttek ezek a feladatok, hogy a kerületek kénytelenek voltak állandó alkalmazásban álló szakembert keresni. Bedekovich 1779 nyarán küldte el jelentkezését a Jászkun kerület Közgyűlésének, megválasztásában pedig támogatta báró Orczy Lőrinc (1718–1789) is, aki a kerületekhez küldött levelében leírta, hogy ő maga többször is meglepedéssel alkalmazta a fiatal földmérőt és ajánlja a hivatal betöltésére.⁷ A közgyűlés az ajánlólevél mellett nyilvánvalóan figyelembe vette a jelentkező jázsági származását, illetve azt, hogy az apja korábban redemptus volt, így az alkalmazását támogatták. A főmérnök megválasztása után feleségével, Pruzsinszky Erzsébettel Jászfényszarun telepedett le, ahol házat épített és három gyermekük is itt született.⁸

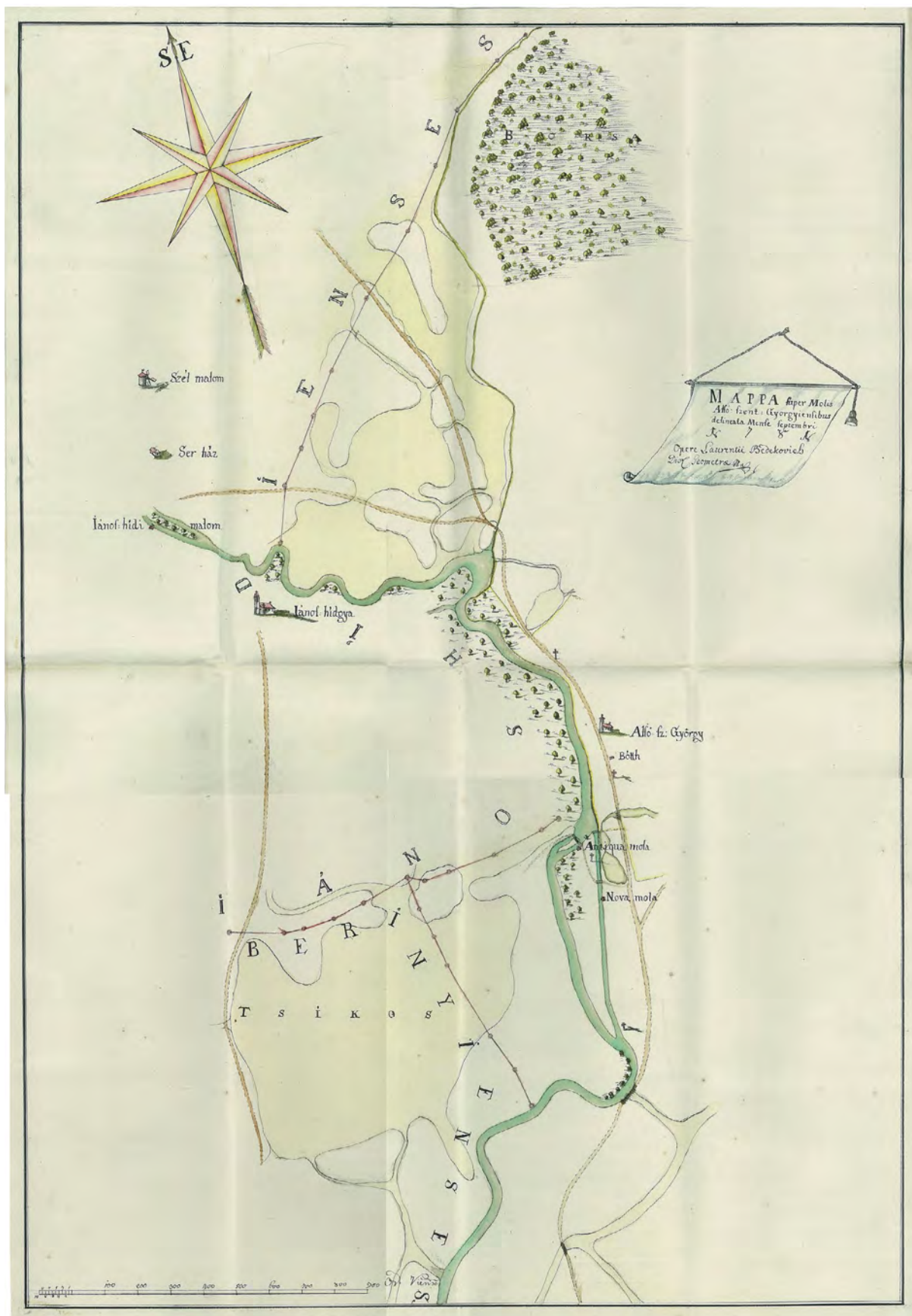
Bár a geometra és a Hármas kerület viszonyát alapvetően pozitívan értékelik, a viszony mégsem volt ennyire kiegyensúlyozott és feszültségtől mentes, ennek hátterében alapvetően anyagi okok álltak. Hivatali ideje kezdetén a főmérnök éves fizetése 200 rajnai forint volt, amelyet kiegészítettek még némi természetbeni juttatással (például tűzifával). Néhány év múltán azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a tőle elvárt feladatok és az ezért biztosított fizetés nem állnak arányban, és ezen a helyzeten a kerületek nem is igazán kívántak javítani. Mindeközben a főmérnököt családja ősi otthonába is megpróbálták visszacsábítani: egy közelebről meg nem határozott Kerületi Közgyűlés idején ugyanis Varasd vármegye követői is megjelentek és hazainvitalták a szakembert.⁹ Bár a Jászkun kerület előjárói különféle ígéretekkel tartóztatni tudták a geometrát, ezekből aztán semmit sem váltottak be. A szakítás végül nem következett be, fizetésén az 1790-es évek elején is javítottak kissé, később

5 Lásd *uo.*, valamint a nemességigazolási ügy dokumentumai: MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai. Fasciculus 4. 1952/1819.

6 Részletesebben l.: FARKAS, 2011. 12. 7 MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai. D. Capsa XII. Fasciculus 8. No. 16.

8 FARKAS, 2011. 11.

9 MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai D. Capsa XIX. Fasciculus 16. No. 66.

■ Jászalsószentgyörgyi vízimalmok regulációja, 1781 (MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai D. Capsa XIV. Fasciculus 11. No. 20.)

pedig 350 forintra emelték azt. Nem véletlen ugyanakkor, hogy a főmérnök több alkalommal is tiszteletbeli címekért, de sokkal inkább a címek után járó kiegészítő juttatásért instált.

Viszonylag kevés fizetésért ugyanakkor igen jelentős teher nyomta Bedekovich vállát. Feladatai közé tartoztak az alapvető térképészeti, földmérési munkákon túl a településrendezési tervek, a határfelmérések elkészítése, az építészeti tervek felülvizsgálata, a beépítésre szánt területek felülvizsgálata és engedélyeztetése, illetve a vízügyi rendezéshez kapcsolódó mérnöki feladatok (vízimalmok felülvizsgálata, folyószabályozásban, lecsapolásban való részvétel és más egyebek), a mérnöki szakvélemény szükségessége esetén a jogvitákban való részvétel. Feladatai nem egy esetben komplex rendszert alkottak, mert például a településrendezési tervek elkészítése, a házhelynek kijelölt területek mérnöki felülvizsgálata és az építészeti tervek jóváhagyása a tűzbiztonság növelésével és a városkép rendezésével függtek össze, míg a vízimalmok regulációja, valamint a vízügyi rendezéshez kapcsolódó feladatai a vízszabályozás és árvízvédelem korai formájaként jelentek meg.

Már ezek alapján is érezhető, mekkora mennyiségű feladattal kellett egyedüli szakemberként megbirkóznia, fontos azonban kiemelnünk, hogy munkáját nagyban nehezítette a Jászkun kerület földrajzi elhelyezkedése is. A Hármaskerület ugyanis nem egy egységes területen fekvő törvényhatóság volt, mert három különálló részből (Jászság, Nagykunság, Kiskunság) állt, bizonyos részei pedig (kifejezetten a Kiskunságban) más megyék területébe ékelődve, sokszor szigetszerűen helyezkedtek el. A kerület Jászfényszaruától Kiskundorozsmáig és Kiskunhalastól Karcagig terjedt, ami több száz kilométeres távolságot jelent, a főmérnöknek tehát igen sokat és gyakran más megyéken keresztül kellett utaznia, hogy munkáját elvégezhesse. Egy-egy ilyen utazás még napjainkban is jelentős távolságnak számít, a korabeli közlekedési viszonyokat és le-

hetőségeket figyelembe véve pedig helyenként kalandosnak, bizonyos esetekben életveszélyesnek is számított.

A mérnök munkáját tovább nehezítették még a helyenként sajátos belső viszonyok is. Nem egy esetben ugyanis hiába érkezett valamilyen tárgyban közvetlenül a Helytartótanácsból utasítás, majd született ebből kiindulva rendelet a Jászkun kerület Közgyűlésében is, azt, hogy települési szinten mi történt, sokkal inkább a helyi viszonyok és a helyi akarat határozta meg. A főmérnök így például nemegyszer elnyúló vitákat folytatott némelyik vízimalomtulajdonos településsel, hogy a Helytartótanács által előírt formában (az árvízveszélyt elhárítandó) alakítsák át a malmokat. Ugyanakkor volt olyan eset is, amikor maga a kerületi eljárás hagyta figyelmen kívül a szabályokat. Történt egyszer, hogy egy jászberényi tüzeset után, a leégett hat ház helyén a korabeli tűzbiztonsági szabályok figyelembevételére csak négy újjáépítésre szánt háznak jutott hely, míg a másik két ház és család számára a település más részén jelöltek ki házhelyet. A jászkun alkaptány viszont a jászkun privilégiumokra hivatkozva (amely alapján senkit sem lehetett megfosztani a tulajdonától) a tanács döntését felülbírálván a főmérnökkel a helyszínre ment és a régi – tűzbiztonsági szempontból alkalmatlan – állapotot állította vissza, gyakorlatilag arra kényszerítve a szakembert, hogy a magasabb szintű szabályokkal menjen szembe.¹⁰ A fenti példák igen érzékletesen mutatják a 18. század helyi viszonyait és rávilágítanak a korabeli igazgatási problémákra is.

Id. Bedekovich Lőrinc szakmai hagyatéka

Bár Bedekovich életét és szakmai munkásságát néhány éve még viszonylag jól feltártnak tekintették, az utóbbi időszakban jelentős mennyiségű, eddig ismeretlen vagy éppen lappangó munkája került elő, számos új adalékkal szolgálva. Ezen újabb munkák a főmérnökhöz kötődő kettős évforduló kapcsán az MNL Jász-

10 Az ügy részletei: MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai, Fasciculus 1. 1846/1798.

■ Jászság, 1819 (MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratós térképek Nro. 810.)

■ Kerekegyháza puszta, 1811 körül (MNL JNSzML, IV.1.b. Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének közigazgatási iratai Fasciculus 1. 1304/1811.)

Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárában lezajlott forrásfeltáró munka eredményeként kerültek elő. A várható kimenetel bizonytalansága miatt a kutatást előzetesen a Jászkun kerület közigazgatási irataira, valamint a főmérnök hivatali idejének kezdetétől a haláláig tartó időszakra korlátozva végezték el. A feltárás ugyanakkor igen sikeresen zárult, mivel 27 új, lappangó, illetve más formában már ismert, de újabb Bedekovich-munkát sikerült azonosítani.¹¹

Az 1800-as évek első évtizedének közepétől a főmérnök rendszeresen együtt dolgozott a fiával, ifj. Bedekovich Lőrincel (1788–1857), aki szintén mérnöki pályára lépett és a Pesti Mérnöki Intézetben szerzett oklevelet 1815-ben.¹² Az apja 1819. évi nyugdíjba vonulása és ezzel a főmérnöki hivatal megszüntetése után a Jászkerület mérnökeként dolgozott egészen 1848-ig. Apának és fiának több közös térképe is készült, ezeken a két szerző aláírása is szerepel.

Ifj. Bedekovich Lőrinc életének és munkásságának részletes feltárásával eddig még adós a történetírás, ennek hiányában azonban az id. Bedekovich Lőrinc pályájával, illetve a közös térképek pontosabb megítélésével kapcsolatban is akadnak fehér foltok és bizonytalanságok.¹³ Mindez azt is jelenti, hogy nemcsak a két mérnök életének és munkásságának teljesebb és pontosabb feltárása várat még magára, hanem ezek ismeretében a korábbi eredmények átértékelésére is lehetőség adódik majd a későbbiekben.

A főmérnök fennmaradt munkáit több közgyűjtemény is őrzi, a legnagyobb része azonban a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárában található meg.¹⁴ A hagyatéka döntő többségét a kéziratos térképek, illetve a térképekhez készült vázlatok alkotják,

de mellettük találunk még településrendezési tervet, lecsapolási tervet, földmérési munkákat, valamint néhány épület-, illetve hídtervet is. Kéziratos térképei igen jól bemutatják a két-két és fél évszázaddal ezelőtti Jászkunságot, a településeit és azok környezetét. A térképek számtalan olyan földrajzi térséget, utakat, csatornákat, ereket vagy a korszakban álló épületet, épületromot is feltüntetnek, amelyek nagy része legfeljebb a korabeli közigazgatási iratokban lelhető fel. Ilyen szempontból ezek a térképek a történetírás több ága (településföldrajz, település- és közlekedéstörténet, vízügytörténet és mások), valamint a helytörténetírás, egy-egy terület vagy település történetével foglalkozó szakember, de akár a szakmán kívüli érdeklődő számára is rendkívül hasznosak. Példaként említhetnénk a Jászkun kerületről készült 1782. évi térképet, amelynek nagykunsági részein olyan települések helyét lehet beazonosítani, amelyek száz évvel korábban, a török-tatár támadások idején néptelenedtek el. A főmérnök legjelentősebb munkái vízügyi vonatkozásúak, mert a korszakban a Jászkunság legnagyobb földrajzi jellegű problémáját a szabályozatlan folyók, a kisebb-nagyobb csatornák és a nagy kiterjedésű vízjárta területek jelentették. Nem véletlen, hogy Bedekovichot hivatali idejének legnagyobb részében a vízrendezési, vízügyi jellegű problémák foglalkoztatták, ez volt az a terület, amelyben a legtöbb eredményt sikerült elérnie. Ilyen vonatkozásban példaként említhetnénk a Sajfok és Mirhó-fok kiöntéseit ábrázoló térképét.¹⁵

Mindkét csatorna a Tisza vizét vezette el: előbbi a folyó jobb partjáról eredt és a Jászságba, egész pontosan Jászkisér környékére vezette el a vizét és táplálta a település kör-

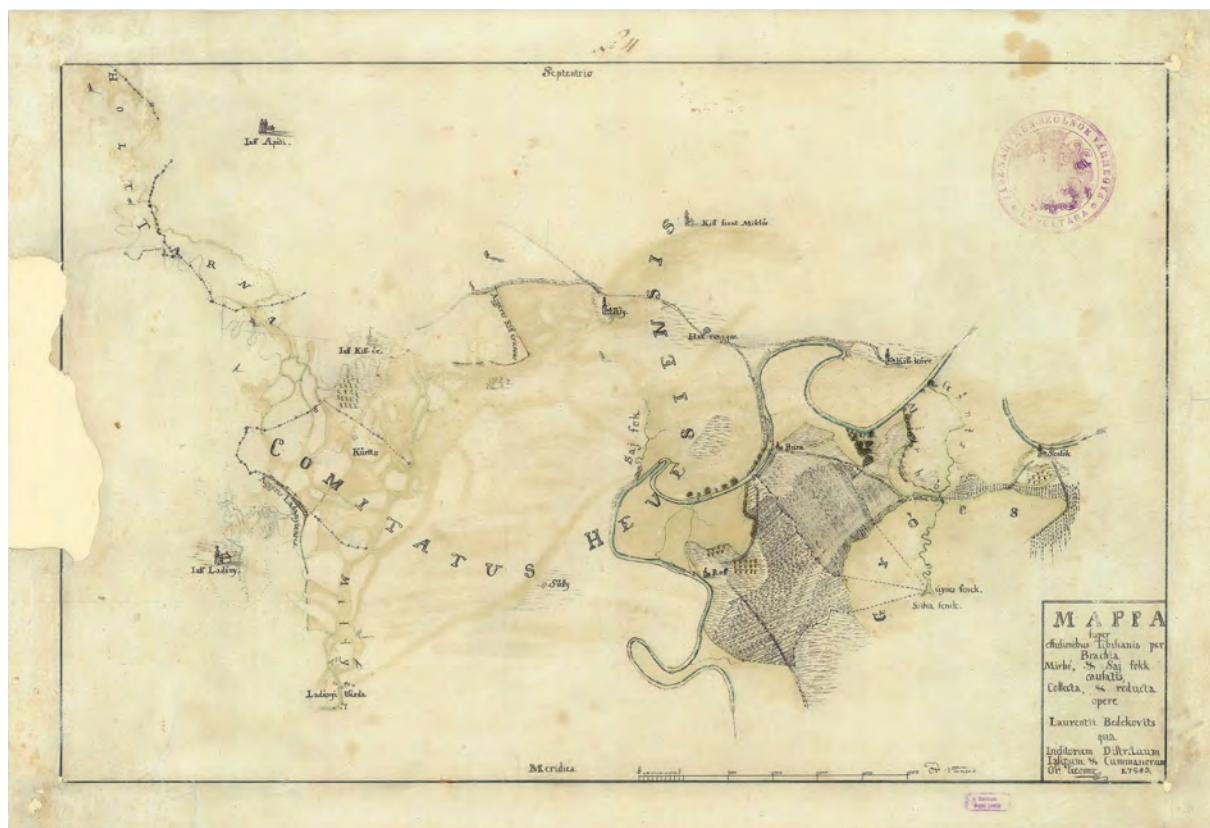
11 A forrásfeltárás részleteivel kapcsolatban l.: HORVÁTH GERGŐ: Id. Bedekovich Lőrinc újabb munkái a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárában. Kézirat, várható megjelenés: *Zounuk – MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára évkönyve* 34.

12 FARKAS, 2011. 68.

13 Korábbi jelentősebb feldolgozásokat l.: SUGÁRNÉ KONCSEK ARANKA: *Jász történelmi arcképcsarnok*. Jászberény, 2003. 43–44. és FARKAS, 2011.

14 Id. Bedekovich Lőrinc több megye, illetve a Helytartótanács számára is készített térképeket, emellett a korábban a Jászkun Kerülethez tartozó települések városi levéltárai is sok munkáját megőrizték. Vízügyi tárgyú munkái közül az egyik legnagyobb a Zagyva és a Tarna folyókat ábrázoló, 31 lapból álló térképe, amelyet az MNL Heves Megyei Levéltára őriz. Jelzet: MNL Heves Megyei Levéltára, XV.9. Heves Megyei Levéltár törzsanyag térképei. T-120.

15 MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratos térképek. T-137.

■ A Tisza kiöntései Mirhó-foknál és a Sajfoknál, 1784 (MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratós térképek T-137.)

nyéki mocsarakat. A Mirhó-ér a Tisza bal partján eredt a mai Abádszalóktól néhány kilométerre nyugatra és levezette a folyó vizét a Kakat-mocsárba, amely aztán a Kakat-éren keresztül haladt tovább déli irányba és torkolt bele a Kisújszállás és Karcag között elterülő Karajános-mocsarába. Bedekovich Litzner Jánossal, Heves és Külső-Szolnok vármegye főmérnökével együtt felügyelte a Mirhó-gát 1785–87 közötti helyreállítási munkálatait, amelyekkel megakadályozták, hogy az áradó Tisza tengerré változtassa a környékbeli települések határait. Emellett Bedekovich részt vett még a nagykunsági Zádor-ér és a Tarna folyó korai szabályozási munkálataiban is.

A vízügyi problémakörhöz kötődik a főmérnöknek a vízimalmok átalakításáért és ezen keresztül az árvízveszély visszaszorításáért folytatott küzdelme is. A vízimalmok működéséhez ugyanis a malomtulajdonosok nem egy esetben gátakat építettek ki, hogy az

amúgy kis esésű jászsági folyókat (Zagyva, Tarna) visszaduzzasztva, a gáton épített zúgón keresztül kellő erejű vizet tudjanak biztosítani a malom működéséhez.¹⁶ Ez ugyanakkor azt is jelentette, hogy a megfelelő körütekintés hiányában kialakított gátak és zúgók akár a folyók nyugalmi helyzetében is képesek voltak árvíz közeli állapotokat előidézni vagy akár a művelésre szánt területeket előnteni, amikor azonban ténylegesen jött az árvíz, akkor életveszélyes helyzeteket is teremthettek.

Ahogy fentebb említettük, a vízimalmok kialakításához ugyan születettek magasabb szintű szabályok, a főmérnöknek helyi szinten igen sokat kellett küzdenie, hogy ezeket a gyakorlatba is át tudja ültetni. Egy ilyen problémára világít rá a jászfényszaru malommal kapcsolatban 1790 áprilisában készült egyik térképe is, amelyen a főmérnök egy komplex megoldást vázolt fel. Az ügy háttérében a település déli részén álló vízimalom tönkre-

16 L. még: SZIKSZAI MIHÁLY: Adatok a Jász-Nagykun-Szolnok megyei vízi- és hajómalmok történetéhez. *Zounek – A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár évkönyve 17.* Szolnok, 2002. 12–13.

■ A jászfényszarui vízimalom áthelyezése és az új híd tervezete, 1790. április 10. (MNL JNSzML, IV.2. A Jászkun Kerület II. József-féle közigazgatási iratai Fasciculus 2. 1596/1790.)

menetele állt, amelyet a tulajdonos újjá akart építeni. A vízimalom működéséhez egy gát duzzasztotta vissza a Zagyva vizét, ami így az abba éppen Jászfényszarunál beömlő Galgával együtt igen jelentős területeket tett időlegesen vagy teljesen használhatatlanná. A főmérnök azt javasolta, hogy a mostani helyén számolják fel a vízimalmot és a gátat, és ettől északra, egy természetes zúgónál építsék fel az új malmot. A gáton végigfutó Pest–Lemberg (ma Lviv, Ukrajna) országutat ezután vezessék át a településen és a település vonalában egy teljesen új hidat építsenek a Zagyván. A geometra az elképzeléseit alátámasztandó a térkép jobb alsó részében feltüntette a vízállás várható változásait is. Túl azon, hogy e tervezet megvalósulása esetén Jászfényszaru és környéke általában vízrajzi, de főleg árvízvédelmi szempontból sokkal jobb helyzetbe került volna, anyagilag is sokkal jobban járt volna a település, mivel a Pest–Lemberg országút igen forgalmasnak számított, és más törvényhatóságokban élő emberek is használták, ezért a hídépítés és

-karbantartás költségeit a kerületi kasszából fizették volna ki. A település tanácsa nem vette figyelembe ezeket a lehetőségeket és inkább egy szolnoki ácsmesterrel kötött megállapodást az új vízimalom felépítésére a régi helyén. A sors különös fintoraként azonban az építkezés végül évekig húzódó kálváriává vált.

Id. Bedekovich Lőrinc munkásságát a szakmaiak mellett esztétikai szempontból is érdemes megvizsgálni, mivel munkáin még erőteljesen érződik a későbarokk stílusirányzat hatása. Térképeit előszeretettel díszítette különféle figurális vagy tárgyi ábrázolásokkal: gyakran láthatunk rajtuk ókori emberalakokat, puttókat, angyalokat, szatírokat vagy éppen a térkép témájához illeszkedve huszárt, esetleg a pusztai élet kellékeit vagy akár még magát a főmérnököt is munka közben. Emellett a geometra a térkép használatához szükséges alapelemeket (a tájolást jelző irányrózsát, a térkép méretarányát jelző valamilyen hosszúságú tárgyat, esetleg az aránymértéket) is a térkép díszítésébe, kompozíciójába helyezve ab-

rázolta. Térképeinek címét többségében latin nyelven írta, ugyanakkor a hivatali idejének vége felé jellemzően már inkább magyar nyelvű címekkel találkozhatunk, néhány esetben még kronogrammát is felfedezhetünk. Térképeihez jelmagyarázat általában akkor készült, ha külön szakvéleményt nem csatolt a munkához. Bedekovich térképei nem csak szakmai szempontból tekinthetők igen jól használhatónak, de esztétikai, művészeti szempontból is igen magas értéket képviselnek és ezért a Jászkunság és Jász-Nagykun-Szolnok megye művészeti emlékei közé is tartoznak.

„Delineata per Laurentium Bedekovich”

A vándorkiállítás a főmérnök gyakran használt szignóját alapul véve a „Delineata per Laurentium Bedekovich” – Válogatás id. Bedekovich Lőrinc kéziratos térképeiből címet kapta, és legelőször 2019. november 15-én, a főmérnök halálának évfordulóján nyílt meg lakóhelyén, Jászfényszarun. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen kerek évforduló esetén az eredeti mun-

kák bemutatása nyújtotta volna a legtöbbet, ám a szervezők célja a kiállítás mobilitásának biztosítása volt, mert így több helyen és akár a megyén kívül is bemutatathatóvá vált az anyag. Ezt azért is tartották fontosnak, mivel a Jászkun kerület területe közigazgatásilag ma több megyéhez tartozik, és a kiállításra kiválasztott munkáit sem korlátozták a mai Jász-Nagykun-Szolnok megyére. A kiállítás a Jászfényszarui Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság és az MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára együttműködésével jött létre, megvalósulását támogatta még a Jászok Egyesülete és Jászfényszaru Város Önkormányzata.

A kiállítás 13 A/0 méretű tablóból áll, amelyből két tábla a főmérnök személyét és munkásságát, valamint térképeinek jellegzetességeit, érdekességeit mutatja be. Az ezt követő tíz tablón a főmérnök 26 munkájának másolata látható, öt tematikus egységbe osztva, földrajzi és tematikai szempontból haladva a nagyobb egységtől a kisebb felé. A kiállításon megyetérképek, puszták térképei, vízügyi jellegű térképek, települési térképek, illetve

■ Jászfényszaru és környéke, 1781 (MNL JNSzML, XV.1.a. Kéziratos térképek Nro. 20.)

■ A vándorkiállítás jászfényszarui (2019. november 15.) és szolnoki (2020. január 22.) megnyitóján készült fotók (A képeket készítette: Mészárosné Csók Zsuzsanna levéltári fotós, MNL JNSzML)

határtérképek is láthatók. A munkák 1780 és 1819 között készültek, időben tehát végigkövetik a főmérnök négy évtizedes szakmai pályáját, eredeti formájukban pedig mindegyik az MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárának őrzetében található.

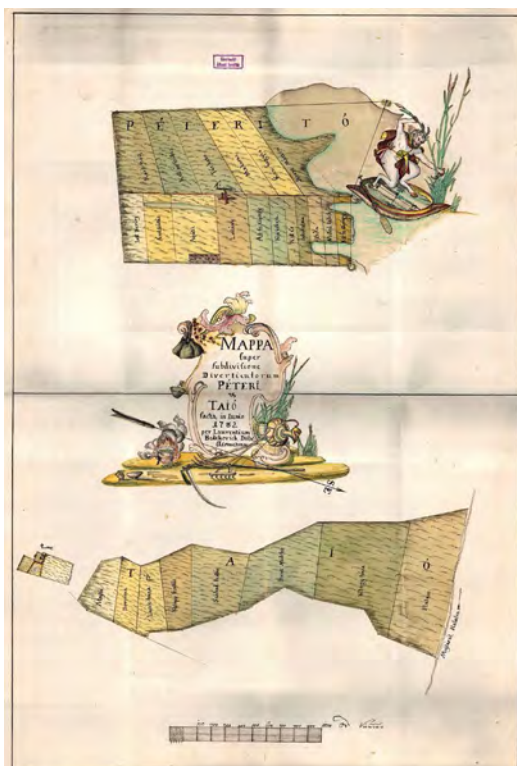
A szakmai hagyaték válogatásakor a rendezők több szempontot is figyelembe vettek. A kiindulási pontot a főmérnök emlékének,

szakmai és kulturális hagyatékának ápolása jelentette, ugyanakkor a rendezők a geometra térképeinek forrásértékére, ezek fontosságára is igyekeztek felhívni a figyelmet, mert ezek a munkák igen adatgazdagok és rengeteg olyan vizuális információval szolgálnak, amelyek az írásos emlékekből kinyert adatokat kiegészítik, pontosítják, sőt olyan adatokat is tartalmazhatnak, amelyekről írásos emlékekkel nem

is igazán rendelkezünk. Másrészt, ahogy az a régi térképek esetén szinte mindig lenni szokott, a bemutatott munkái még egy kisebb időutazásra is elviszik az érdeklődőt, megidézve egy olyan világot, amely ma már abban a formában nem létezik. Végül pedig a rendezők a válogatás során a főmérnök munkáinak esztétikai megjelenését is szem előtt tartották, és a látványosabb térképek kiválogatására és bemutatására törekedtek. A vándorkiállítás eddig két helyszínen volt látható, a további helyszíneket jelenleg szervezik.

Hivatalának negyvenegyedik évébe lépve id. Bedekovich Lőrinc 1819. augusztus 23-án beadvánnyal fordult a Jászkun Kerület Jászberényben üléselő Közgyűléséhez. Ebben kérte, hogy „40 esztendeig híven viselt szolgálatjának tekintetéből egész saláriummal jubiláltasson, vagy pedig ha szolgálatjába továbbra is meg hagyattatna, ezen esetre honorarius palatinalis assessor characterrel meg vigasztaltasson.”¹⁷. Kérelmét a Közgyűlés tiszteletben

tartotta, és korábbi éves fizetése meghagyása mellett engedélyezték számára a nyugdíjba vonulását. Távozásával lényegében a hivatala is megszűnt, munkáját a kerületenként alkalmazott mérnökök vették át. Nyilvánvaló, hogy az utolsó néhány év tapasztalataiból kiindulva a Jászkun kerület immár nem akarta egyetlen szakemberre bízni a főmérnökre addig háruló tetemes feladatokat – az id. Bedekovich Lőrincnek biztosított fizetés ellenében valószínűleg nem is találtak volna megfelelő embert a helyére –, ugyanakkor ez csak még jobban rávilágít arra, mekkora terhet is viselt a vállán négy évtizeden keresztül a geometra. Bedekovich fennmaradt szakmai hagyatéka alapján kijelenthető, hogy a mérnök ezen teher ellenére szakmai és művészeti szempontból is kiemelkedő munkát végzett. Az immár nyugalmazott főmérnök ezt követően sem hagyott fel teljesen a munkával, ám zömmel már csak Jászfényszarun tartózkodott, ahol 1823. november 15-én hunyt el.

■ Péteri és Tajó puszták, 1782 (MNL JNSzML XV.1.a Kéziratok térképek. Nro. 36.)